

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφ.		Κεφ.	
α'	ΔΙΑΙΣΘΗΣΙΣ	ις'	ΠΤΩΣΙΣ
β'	Η ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ	ιζ'	ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΙ- ΔΩΛΟΑΑΤΡΕΙΑ
γ'	Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ	ιη'	ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΦΙΛΟ- ΣΟΦΙΑ
δ'	ΕΝΟΤΗΣ	κ'	Η ΔΙΑΖΕΥΣΙΣ ΚΑΙ Η ΣΥΖΕΥΣΙΣ
ε'	Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΨΥΧΗ	κα'	Η ΠΛΑΣΤΙΚΗ
ς'	Η ΘΕΙΑ ΟΥΣΙΑ	κβ'	ΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ
ζ'	ΗΜΕΡΩΣΙΣ	κγ'	Η ΝΥΜΦΗ
η'	ΑΣΤΡΟΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ ΟΥ- ΡΑΝΟΣΦΑΙΡΑ	κδ'	ΑΠΟΧΡΙΣΤΩΣΙΣ
θ'	Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ	κε'	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ
ι'	ΑΛΛΗΛΕΥΛΑΒΕΙΑ	κς'	Η ΘΕΟΤΗΣ
ια'	Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ	κζ'	Η ΓΥΝΗ
ιβ'	ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑ- ΓΕΝΝΗΣΙΣ	κη'	ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ιγ'	ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ	κθ'	Η ΘΥΓΑΤΗΡ ΤΟΥ ΒΑ- ΣΙΛΕΩΣ
ιδ'	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΣ	λ'	Η ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ιε'	ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ		

Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΔΙΑΙΣΘΗΣΙΣ

Ἡ ἐπιστήμη τείνει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν ἕκτης αἰσθήσεως λανθανούσης ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συστάσει, παρά τισι δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγον ἀνεπτυγμένης. Ἡ ἕκτη αὕτη αἰσθησις ὠνομάσθη γαλλιστὶ intuition καὶ ἡ λέξις ἐπολιτογραφήθη εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἐν τῇ ἐλληνικῇ δὲν νομίζω καλητέραν τῆς λέξεως Διαίσθησις. Ἐτυμολογικῶς δι' αὐτῆς δὲν μεταφράζεται ἡ λέξις intuition ἀλλ' ἔστις ἐκ τῶν κάτωθι ἐκτιθεμένων ἀντιληφθῆ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ προτεινομένη λέξις εἶναι ἡ ἀρίστη.

Ἡ διαίσθησις εἶναι ψυχικὴ δύναμις τῇ συνεργείᾳ τῆς ὁποίας ὁ νοῦς διεισδύει εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀντικειμένου ἀνεξαρτήτως συλλογισμοῦ ἢ

ἐπεμβάσεως τινος τῶν πέντε αἰσθήσεων. Ἡ διαί-
σθησις εἶναι ἡ ρίζα τῶν πέντε αἰσθήσεων, καὶ
δι' αὐτῶν ὡς πληρεξουσίων ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ
ἐξωτερικοῦ κόσμου τῆς ὕλης, ἐνόσω ἢ ἀνθρωπίνη
ψυχὴ δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη ὅπως συγ-
κοινωνῇ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν πραγ-
μάτων.

Μεταξὺ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων καὶ τῆς
ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου λειτουργεῖ σύστημα συγ-
κοινωνίας συνιστάμενον εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ ὄρα-
τοῦ κόσμου μετὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ἀλλ' ἡ
συγκοινωνία δύναται νὰ γίνῃ ἄμεσος ἅμα ἡ ψυχὴ
ἀναπτυχθῇ ἐπαρκῶς ὅπως συγκοινωνῇ διὰ τοῦ
θεμελιώδους ὀργάνου ὅπερ καλοῦμεν διαίσθη-
σιν. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἡ ψυχὴ ἠδύνατο
ν' ἀντιληφθῇ ὄχι μόνον τῶν ἐξωτερικῶν ιδιοτή-
των ἀλλὰ καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῶν
ἀντικειμένων· ἠδύνατο ν' ἀντιληφθῇ τῶν αἰσθη-
μάτων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἄλλων ἐμψύχων
ὄντων.

Ἡ διαίσθησις καθιστᾷ ἡμᾶς ἱκανοὺς νὰ εἰσ-

δύωμεν εἰς τὰ ἐνδότερα ἦτοι εἰς τὸ ἀσφαλέστερον καὶ στερεώτερον ἔδαφος τῆς ἡμετέρας φύσεως καὶ ἐκεῖ νὰ λαμβάνωμεν γνῶσιν τῆς πείρας ἣν ἀπὸ ἀναριθμήτων αἰώνων συνεσώρευσεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀφ' ἧς ἤρχισε νὰ ἔργεταί· εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ κόσμου, ὅτε ἀκόμη τὰ ὑλικά αἰσθητήρια αὐτῆς ἦσαν ἀτελεῖ, μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὅτε τὰ ὄργανα τῆς αἰσθήσεως ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀνάπτυξιν. Ἄπὸ τοῦ ζωοφύτου μέχρι τοῦ ἀνθρώπου! Οἷος ὠκεανὸς ἐντυπώσεων! Ὅταν ἀναλογισθῆ τις πόσῳ πολύτιμος θὰ ἦτο αὐτῷ ἡ μνήμη ὅλων τῶν χρησίμων πραγμάτων ἅτινα ἤκουσεν, εἶδεν ἢ ἀνέγνωσεν ἐν τῷ βίῳ του, θὰ δυνηθῆ ἴσως νὰ φαντασθῆ οἷος γίγας θὰ ἦτο εἴποτε ἡ ψυχὴ του κατόρθου ν' ἀναμνησθῆ ὅλα ὅσα ἔμαθε προβιβαζομένη ἀπὸ ὀργανισμοῦ εἰς ὀργανισμόν· μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης—ἀφ' ὅτου δηλαδὴ ἐνεσαρκώθη εἰς τὸ ζωόφυτον μέχρις οὗ ἐξελίχθη εἰς ἄνθρωπον.

Ἄλλ' ἐάν τις ἐνθυμῆται ὅλα ὅσα ἔμαθεν ἐν τῷ βίῳ του στερῆται ὁμως λόγου ὅπως ταξινομήση

καὶ χρησιμοποίησι αὐτὰ, οὐδὲν τὸ ὄφελος. Οὕτω καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαίσθησιν (διότι ὅ,τι εἶνε ἢ μνήμη εἰς τὰ πράγματα τῶν ἐτῶν μας εἶνε ἢ διαίσθησις εἰς τὰ πράγματα τῶν αἰώνων μας) ἐάν τις ἀναμνησθῇ ὅλα ὅσα ἔμαθεν ἀνέκαθεν στερῆται ὅμως ἐμπνεύσεως οὐδὲν τὸ ὄφελος. Ἡ ἐμπνευσις εἶνε ἀνώτερός τις βαθμὸς λογικῆς ἀλλὰ θὰ εἶπη τις τί ἀκριβῶς λέγεται ἐμπνευσις; Ὅπως πᾶσα πραγματεία περὶ λογικῆς εἶνε μάταιόν τι ἂν μὴ δύναται τις ἐκ γενετῆς νὰ εἶνε λογικός, οὕτω καὶ πᾶσα πραγματεία περὶ ἐμπνεύσεως οὐδαμῶς θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τὸν μὴ πεπροικισμένον δι' ἐμπνεύσεως. Ὅχι ὅτι ἡ ἐμπνευσις εἶνε προνόμιον ἐνίων ἀνθρώπων—οὔτε ἡ λογικὴ εἶνε πρόνομιον—ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐξ ὠρισμένων νόμων ἢ παραγνώρισις τῶν ὁποίων σκοτίζει αὐτήν. Οἱ θεολόγοι ὠνόμασαν τὴν λειτουργίαν ταύτην ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ φιλόσοφοί τινες τῆς Ἑσπερίας καλοῦσιν αὐτήν illumination. Οἷα δὴποτε αἱ λέξεις ἢ ἔννοια τῶν πραγμάτων δὲν μεταβάλλεται. Ἐπί-

λαμψίς ἴσως ἢ φώτισις, καθὰ ὁ κοινὸς λαὸς ἐν Ἑλλάδι ἐκφράζει τὸ πρᾶγμα, ἠδύνατο ἐπαρκῶς νὰ παραστήσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς illumination.

Οὕτως ἐνῶ ἡ μνήμη τῆ συνεργεία τοῦ λόγου μετατρέπει τὴν πείραν τοῦ προσφάτου παρελθόντος εἰς μάθησιν, ἡ διαίσθησις τῆ συνεργεία τῆς ἐμπνεύσεως μετατρέπει τὴν πείραν τοῦ μακραίωνος παρελθόντος εἰς σοφίαν. Ἡ μέχρι τοῦδε ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶνε προϊὸν τῆς κοινῆ λειτουργίας τῶν δύο τούτων δυνάμεων αἵτινες ἄτε ἐξακολουθοῦσαι νὰ λειτουργῶσι θ' ἀγάγῃσι βαθμηδὸν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς σημεῖον παντέλειον.

Ἡ περαιτέρω λοιπὸν ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου βασίζεται ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης, μεθόδου ἣν ἠκολούθησε μέχρι τοῦδε ἡ ψυχὴ βαθμιαίως προεμβαζομένη ἀπὸ ὀργανισμοῦ εἰς ὀργανισμόν. Καὶ ὁ βαθμισμὸς οὗτος πῶς δικαιολογεῖται; Φιλόσοφοί τινες ἐν Ἀμερικῇ πειρῶνται ὁλοὲν νὰ μορφώσωσι θεωρίαν καθ' ἣν ὁ βαθμισμὸς εἶνε ιδιότης τῆς ὕλης. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν ἐξηγεῖ. Ἡ ἐξήγησις

ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ κεφάλαιον τῶν γνώσεων αὐξάνει προστιθεμένης τῆς πείρας ἐκάστου ὀργανισμοῦ ἢτοι ἐνσαρκώσεως. Ἡ αὐξουσα πείρα ἀπαιτεῖ διηλεκτῶς εὐρύτερα μέσα ἐνεργείας ἐντεῦθεν ὁ πόθος ἐντελεστέρου ὀργάνου ὁ καθορίζων τὴν γένεσιν ἐντελεστέρου ὀργανισμοῦ. Τοῦτο δυνάμεθα γὰρ ἐννοήσωμεν παρατηροῦντες τὴν πρόοδον ἣν τις ποιεῖται περὶ τὴν ἐκμάθησιν μιᾶς τέχνης. Ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν συσσωρευομένη πείρα ἢ ἀσκησις τοῦ τεχνίτου ὠθεῖ αὐτὸν ἀνεπαισθήτως εἰς ἀναζητήσιν νέων τρόπων ἐκτελέσεως μέχρις οὗ φθάνει εἰς τὴν εὐχέρειαν τὴν κινουσαν τὸν θαυμασμόν τῶν μὴ μαθόντων τὴν τέχνην. Τοιαύτη εἶνε ἡ μέθοδος καθ' ἣν βαθμηδὸν καὶ ἀκαταπαύστως ἡ ψυχὴ βαίνει τελειοποιουμένη ἄλλως ἢ θεωρία τῆς ἐξελίξεως θὰ ἔμενεν ἀδικαιολόγητος. Φθάσασα εἰς τὴν περιωπὴν τῆς προσωπικότητος καὶ ἀναπτύξασα τὴν δύναμιν τοῦ λόγου ἡ ψυχὴ ἀρχίζει νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἐννοῇ ἑαυτήν. Ἐντεῦθεν ἡ γένεσις τῆς φιλοσοφίας καὶ

τῶν διαφόρων θεωριῶν πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς.

Μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ διαίσθησις προκύψη ὡς νέον ὄργανον ἀντιλήψεως πᾶσα θεωρία δὲν δύναται ἀλλ' ἢ νὰ εἶνε αὐστηρῶς ἐξωτερικὴ ἐφ' ὃ καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦδε ἐργασίαν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἐξωτερικὴν φιλοσοφίαν. Ἡ διαίσθησις ὁμῶς ἐλαύνει τὸν νοῦν ἡμῶν εἰς τὰ ἔνδον καὶ ἐκεῖθεν τοῦ λοιποῦ ἀπεκδέχόμεθα φῶς. Ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία ἣτις καίπερ διακρινομένη τῆς ἐξωτερικῆς συμπληροῖ αὐτὴν ὅπως οὕτω ἀποτελεσθῆ σύστημα περιλαμβάνον πλήρη τινα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἀσφαλῆ κανόνα τοῦ βίου καὶ ιδεῶδες τι ἀντάξιον πόθου καὶ ἐπιδιώξεως.